

ALİ FUAD BAŞGİL'E GÖRE TÜRKÇE VE HUKUK DİLİ

BEŞİR AYVAZOĞLU*

1941 yılı Ocak ayının başlarında İstanbul Üniversitesi Rektörlüğü'ne Maarif Vekâleti'nden bir tamim gelir; bütün ilim dallarında terimlerin öztürkçeleştirilmesi için her fakültede bir komisyon kurularak çalışmaların hızlandırılması istenmektedir.

Prof. Dr. Ali Fuad Başgıl'in dekanı olduğu Hukuk Fakültesi dışında bütün fakültelerde derhâl komisyonlar kurulup çalışmaya başlanır. Rektör Prof. Dr. Cemil Bilsel'in ara sıra çalışmaların nasıl gittiği yolundaki sorularını “Çalışıyoruz!” diye geçiştiren Ali Fuad Bey, komisyonlar arasında koordinasyon amacıyla Rektörlükte bir toplantı yapılacağı, her komisyonun bu toplantıya en üz üç üye ile katılması gerektiği bildirilince, işin ciddiye bindiğini anlar. Ebülula Mardin, Tahir Taner ve Mustafa Reşit Belgesay'la birlikte ister istemez katıldığı toplantıyı Maarif Vekili Hasan Âli Yücel de İbrahim Necmi Dilmen ve Şemseddin Günaltay'la birlikte teşrif etmiştir. Rektör'ün kısa açış konuşmasından sonra söze başlayan Maarif Vekili, uzun konuşmasında geri ve fakir olduğunu iddia ettiği Türkçeyi Türk milletine lâyık bir dil hâline getirmeye kararlı olduklarını söyler. Aşırı bir öztürkçeci olmakla beraber, Almanya'da lisaniyat eğitimi gördüğü için bu meselenin ilmî metodlarla ele alınması gerektiğini söyleyerek yapılan çalışmaları eleştirme cesaretini gösteren Prof. Ragıp Hulusi Özdem, Vekil Bey tarafından çocuk gibi azarlanınca Hâlîde Edip Adıvar söz alır ve der ki:

“Türk münevverleri sıfatıyla ilmî bir mevzuun müzakeresi için buraya geldiğimizi sanıyorum. Fakat görüyorum ki Vekil beyefendi mutlaka kendileri gibi düşünmemizi istiyorlar. Eğer bu toplantılar bu hava içinde devam edecekse, ben şimdiden özür diliyorum.”

Hasan Âli Yücel hiç beklemediği bu çıkıştan çok rahatsız olursa da, mesele, araya giren İbrahim Necmi Dilmen tarafından tatlıya bağlanır ve

* Edebiyatçı, Şair, Yazar, Gazeteci. 29 Mayıs Üniversitesi.

görüşmelere geçilir. Hukuk Fakültesi'ne sıra üçüncü gün gelmiştir. Bu fakültenin hazırlıklarını görmek isteyince, dekandan “Bizim, maalesef bir hazırlığımız yok efendim!” cevabını alan Maarif Vekili, “çünkü”nün devamını beklemeden öfkeyle “Siz Vekâlet’in komisyonlar hakkındaki emrini almadınız mı?” diye sorar. Ali Fuad Başgil, o gün aralarında geçen bu gergin muhavereyi şöyle naklediyor:

- Aldık, efendim fakat...
- Aldınızsa hazırlığımız nasıl yok olur? Vekâlet'in emri Millî Şef'in emridir.
- Müsaade buyurunuz, arz edeyim. Bizim vaziyetimiz...
- Sizin Türk Milleti içinde ayrı baş çeker vaziyetiniz mi var?
- Efendim, susana söz isnad edilmez. Söylenmeyen sözden mânâ çıkarılmaz. Müsaade ediniz, konuşayım, sonra icabederse tefsirini yaparız.
- Dinliyoruz.¹

Ali Fuad Başgil, niçin hazırlık yapmadıklarını Vekil Bey'e şöyle açıklar: Tıp ve fen bilimlerinin dilleri serbest birer zümre dilidir ve anlaşmaya bağlıdır. Hekimler aralarında anlaşılırsa mesela *rie* yerine akciğer, *em'a* yerine *bağırsak*, fenciler de *muvaazi* yerine *paralel* diyebilirler. Hukukun dili ise milletin dilidir ve öyle olması gerekir. Çünkü kanun insanlara meram anlatmak için yapılır; o hâlde hangi millete hitap ediliyorsa o milletin diliyle yazılmalıdır. Eğer hukuk derslerinin de öztürkçeyle anlatılması isteniyorsa, Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'ndan başlamak üzere bütün ana kanunların dilini değiştirme zarureti doğar.

Bu açıklama üzerine Hasan Âli Yücel, “Doğrudur, o hâlde hükümet olarak evvelâ Teşkilât-ı Esasiye başta gelmek üzere, ana kanunları öztürkçeye çevireceğiz!” diyecek ve gerçekten Ankara'ya döner dönmez bu konuda hemen harekete geçecektir. Hasan Âli'nin böyle bir işe girişeceğine asla ihtimal vermeyen Ali Fuad Başgil ve arkadaşları, birkaç ay sonra Teşkilât Kanunu'nu öztürkçeye çevirmek üzere, Ankara'da Halk Partisi'nce aşırı öztürkçecilerden oluşan bir komisyon kurulduğu haberini alınca hayretler içinde kalırlar. 1942 başlarında Teşkilât-ı Esasiye Kanunu'nun biri “çok ileri”, diğeri “mutedil” ölçüde öztürkçeleştirilmiş iki farklı metni Hukuk Fakültesi hocalarına dağıtılır. Çok ilerisi şöyle dursun, mutedili bile anlaşılmaz, berbat bir metindir. Başgil, bu konudaki fikrini, havayı koklamak için İstanbul'a gelen Millî Şef'e de açıklayacaktır.

1 Ord. Prof. Dr. Ali Fuad Başgil'in *Hatıraları*, Boğaziçi Yayınları, İstanbul 1990, s. 138-139.

Her dilde kelimelerin zaman zaman değiştiğini, eskiyen mânâların düştüğünü, yeni mânâ, vaziyet ve buluşları ifade etmek üzere yeni kelimeler türediğini, mesela *telgraf*, *telefon*, *radyo*, *füze* gibi kelimelerin yeni buluşların ortaya çıkardığı kelimeler olduğunu, yani dilin yaşayan ve tekâmül eden bir varlık olarak görülmesi gerektiğini düşünen Başgil'in karşı çıktığı, dilin bu tabii tekâmülü değildir; politikanın dile müdahalesi, hükümetin baskısıyla kelimelerin gelişigüzel değiştirilmesidir. Bir milletin dili, yerine kolayca diğzerinin konulabileceği bir kelime ve tabirler yığını değil, asırlar içinde ve nesillerin hafızasında dövüle yoğrula yerleşmiş bir mânâ, his ve hayaller bütünüdür.

Ali Fuad Bey, Millî Şef İsmet İnönü'ye bu görüşlerini açıkladıktan sonra şöyle devam eder:

“Bir milletin maddi hayatının vasıtaları değiştirilebilir. Kağına yerine kamyon, karasaban yerine traktör konulur ve konulması lâzımdır. Teknik terakki de budur. Fakat mânevi hayatının vasıtaları değiştirilmek istenilirse, ortada millet bütünlüğü kalmaz. Dil bu cümledendir.

Dil, kelime ve tâbir olarak maddidir. Fakat mânâ, maksat, his ve hayal tesisine vasıta olarak milletin mânevi hayatının başta gelen elemanıdır. Dilin her kelimesi ve tabiri arkasında bir tarih yaşar. Millet ise, tarihin yapıp yoğurduğu bir birliktir. Misal olarak ‘Büyük Millet Meclisi’ tabirini alacağım. Bu tabirin arkasında bütün bir millî mücadele tarihimiz ve İstiklâl Harbi sahneleri vardır. Bu tâbir telaffuz edilince bu sahneler göz önünde canlanır. Vatan ve millet sevgisi de bundan doğar. Projede bunun yerine ‘kamutay’ demişler. Hiçbir tedaisi olmayan, taş, tokaç gibi bir şey.”²

Millî Şef, o gün Ali Fuad Bey'in sadece “kamutay” kelimesiyle ilgili eleştirisine hak verir. Nitekim Teşkilât-ı Esasiye Kanunu'nun TBMM'de itirazsız kabul edilen öztürkçeleştirilmiş metinde muhtemelen Millî Şef'in arzusuyla “Türkiye Büyük Millet Meclisi” ismi muhafaza edilecektir. Çok geçmeden ana kanunların dilini değiştirmek için de Maarif Vekâleti'nde bir büro kurulur. Bir yandan da ders kitaplarının dili değiştirilmekte, üniversitelerde aynı maksatla bürolar açılmaktadır. Hocaların üniversite tarafından yayımlanacak kitapları bu bürolardan geçtikten sonra basılabilmektedir. Devlet, henüz biten İkinci Dünya Harbi'nin yarattığı problemlerle ilgilenecek yerde, bütün kurumlarıyla Türkçe meselesine abanmıştır. Bunun üzerine Ali Fuad Başgil, *Cumhuriyet* gazetesinde yayımlanan bir yazısında öztürkçeleştirme çabalarını ağır bir biçimde eleştirir. Nurullah Ataç, Falih Rıfkı Atay ve Besim Atalay

2 Ord. Prof. Dr. Ali Fuad Başgil'in Hatıraları, s. 142.

gibi öztürkçeci yazarlar, bu yazı yüzünden yayılım ateşine tuttukları Başgil'in ne geriliğini bırakırlar, ne örümcek kafalılığını.³ Hakkında yazılanlara cevap olmak üzere biri *Cumhuriyet*'te, diğeri *Vatan*'da olmak üzere iki yazı daha yayımlayan Başgil, Ankara'yı da öfkelendirecektir. Hasan Âli Yücel, bu haddini bilmeyen (!) hukuk profesörünü cezalandırmanın yolunu bulmak için yazdıklarının Memurin Kanunu'na göre siyasî mahiyet taşıyıp taşımadığı konusunda Adliye Vekâleti'ne bir tezkere yazmış, İstanbul Üniversitesi'nden de dosyasını istemiştir; çünkü o yıllarda üniversite hocalarının siyasî yazı yazmaları yasaktır. Maarif Vekili bu teşebbüsünden bir netice elde edemez.⁴

Ali Fuad Başgil, daha sonra *Türkçe Meselesi* (1948) adıyla kitaplaştırdığı bu yazılarında hukuk dili meselesini aşarak bir çeşit dil felsefesi yapmaktadır: Türkçe, ona göre, “Yerli ve yabancı muhtelif dil elemanlarının tarih kazınında kaynaya kaynaya helmelenip hamur olmasından meydana gelen ve her büyük milletin dili gibi, iç ve dış mantığının icaplarına göre, yavaş yavaş, fakat devamlı bir tekâmül süzgecinden geçerek süzüle süzüle bugünkü beraklığını bulan (...), sayısız fikir ve kalem sahibi nesillerin asırlar içinde göznuru dökerek karınca sabriyle işleyip şimdiki inceliğine erıştirdiği atalar mirası” bir memleket dilidir. Millî kütüphanemizi dolduran ve bugünümüzü dünün asaletine bağlayan binlerce ilmî ve edebî eserin bu sessiz ve mukaddes dili, her kelimesinde asil bir milletin biriktirdiği mânâ ve hatıraları saklamaktadır. Türkçe, “lisan şekline girmiş millî ruhumuz, hararet ve heyecan ocağımız”dır. Bu dili öztürkçeleştirme iddiasıyla değiştirmeye kalkışmak, bu ruhu öldürmek, bu ocağı söndürmekten başka netice vermez. Kısacası, “bir milletin dili beş on senenin, bir iki neslin işi ve eseri değil, asırlar içinde

3 Ali Fuad Başgil, hatıralarında bu olayları anlattığı bölümde, “Meğer ben neler imişim de kimse farkında değilmiş. Efendilerine acı tenkitler savurduğum zaman herkes uyanmış ve beni tanımış. Despotik idarelerin şaşmaz kaidesi,” diyor ve Celal Bayar'dan dinlediği bir hatırayı şöyle naklediyor:

“1938'de İnönü Cumhurreisi ve ben Başvekilim. Hasan Âli Yücel de Maarif Vekili tayin edildi. Tebrik ziyareti olarak kendisine gittim. Bazı meseleler konuştuktan sonra, dil çalışmaları hakkında ne düşündüğünü sordum. Hasan Âli bana, bu hareketin katiyen aleyhinde olduğunu, Türkçenin içinden çıkılmaz bir hâle geldiğini ve bu hareketten dönmeye kararlı olduğunu söyledi. Hatta o zamanki 'Kültür Bakanlığı' tabirini değiştirdiğini ve yerine eski 'Maarif Vekâleti' tabirini aldığını, bu husustaki tezkerenin Başvekâlete takdim edildiğini ilâve etti. Ben “İlerisine gitmeyelim, fakat geriye de dönmeyelim” cevabım verdim. Hasan Âli bunu da kabul etmedi ve nokta-i nazarında ısrar etti. Ayrıldıktan sonra, meseleyi ehemmiyetli gördüğüm için, konuşmayı Devlet Reisi'ne arz etmeyi muvafık buldum ve doğruca Çankaya'ya gittim. İnönü bana aynen şunları söyledi: “Çok isabetli cevap vermişsiniz. Ben de bu kanaatteyim. Daha ilerisine gitmeyelim, fakat geriye de dönmeyelim. Bu meselede son kararımız bu olsun” dedi. Otuz sekizden sonra bu mevzuda neler olup bittiğini siz benden daha iyi biliyorsunuz.” Bk. *Ord. Prof. Dr. Ali Fuad Başgil'in Hatıraları*, s. 147.

4 Ali Fuad Başgil, *Türkçe Meselesi*, Hür Fikirleri Yayma Cemiyeti Neşriyatı, İstanbul 1948, s. 12-13.

nesillerin dimağındaki dil hafızası merkezleriyle köklü bir tabiat ve istidat hâline gelmiş ve nev'in biyolojik varlığına yerleşmiş bir alışkanlıktır.”⁵

Ali Fuad Başgil, asırlar içinde oluşmuş Türkçenin “toplum mühendisleri”nce budanıp ruhunun yok edilmesine karşı çıkıyor ve otoritesini kullanarak dile yeni bir kelime ilave etmek isteyen Roma İmparatoru Tiberius’a Senatör Marcellus’un itirazını hatırlatıyordu. İmparator’u sözünü keserek memleketin diline hürmete davet eden Marcellus, “Bahis mevzuu ettiğiniz kelime mademki Roma İmparatum’unun şanlı sahibi Sezar’ın ağzından çıkmıştır, artık memleket dili olmuştur. Bilesin ki Sezar her şeyin üstünde ve her şeye kadirdir!” diyerek efendisine arka çıkan Capito’yu susturduktan sonra şöyle devam eder: “Capito yalan söylüyor. Sezar! Sen dilediğin insanlara Roma vatandaşlığı sıfatını verir, mevki ve rütbe ihsan edersin, fakat memleket dilinden olmayan bir kelimeye Romalı olma hakkını veremezsin!”⁶

Capito’nun sözleriyle “Vekâlet’in emri Millî Şef’in emridir!” diyerek Şef’in emrini ilim adamının fikrinden üstünden tutan Hasan Âli Yücel’in sözleri arasındaki benzerlik şaşırtıcıdır.

Marcellus’un devletle memleket dili arasındaki münasebetin mahiyetini iki bin sene önce belirlediğini düşünen Başgil, “memleket dilinden olmayan bir kelimeye Romalı olma hakkını veremezsin!” sözünde, toplum mühendisliğinin bir dalı olan dil mühendisliğine karşı çıkışın prensibini görmüştü. “Memleket tarihinin ve psiko-sosyolojik varlığının mahsulü ve asırlar içinde nesillerin birbirine devredip emanet ettiği bir ocak mirası ve bir ecdad mülkü” olan memleket diline, “kimsenin hükümet adamı sıfat ve otoritesiyle tasarruf hakkı” olamazdı.⁷ Kelimenin menşei değil, o kelimenin memleket dilinin bir parçası hâline gelmiş olması önemliydi. Hâlbuki öztürkçeciler, benzer bir görüşü dile getirerek yabancı menşeli olduğunu düşündükleri bütün kelimeleri Türkçeden kovmak istiyorlardı. Ama yabancılık, daha ziyade Arapça ve Farsça asıllı kelimelere yakıştırılıyordu. Başgil’in diğer öztürkçecilere nazaran meseleye daha metodik yaşlaştığı için hoşgörü gösterdiği Ragıp Hulusi Özdem, IV. Türk Dil Kurultayı’nda okuduğu “Dil Onarımının Esasları Üzerinde Bir Anlaşma Projesi” adlı tebliğinde, Türkçeyi “ümme lisanı” hâlinde çıkarıp Batı Avrupa medeniyetine bağlı bir millet dili hâline getirmekten söz ediyor, “Bunun zaruri neticesi de, prensip itibarile bu ümme lisanının az çok eskimiş İslamî milletlerarası tabirleri yerine Garb’ın

5 Ali Fuad Başgil, *age*, s. 7-8.

6 Ali Fuad Başgil, *age*, s. 10.

7 Ali Fuad Başgil, *age*, s. 11.

klâsik (Yunanca-Latince) milletlerarası terimlerini koymaktır” diyordu. Mesela Ziya Gökalp tarafından Arapça *fikir* kökünden türetilen *mefkûre* kelimesi, Özdem'e göre, *ideal* kelimesinden daha yabancıydı.

Şaşırtıcı olan, o yıllarda bazı Türkçülerin de buna benzer fikirleri savunmalarıydı. Dr. Rıza Nur, *Tanrıdağı* dergisinin Haziran 1942 tarihli 6. sayısında çıkan “Türkçede Ecnebi Kelimeler” başlıklı yazısında Fransızca'yı Arapçaya tercih ettiğini yazmıştı. Türk Ocakları kapatıldıktan sonra yayınına ara verilen *Türk Yurdu* dergisinin 1942 yılında yayına başlayan ikinci serisinin ilk sayısında, Ragıp Özdem'in tebliği de yayımlanmıştı. Bu da tebliğdeki görüşlerin benimsendiği anlamına geliyordu. *Bozkurt* dergisinin birinci sayısında da, “Türk Tarihinde Dil Dâvâsı” başlıklı yazıda, Ziya Gökalp'ın “Türkçeleşmiş Türkçedir” formülü, isim zikredilmeden, Fransa ve İtalya gibi melez milletlerin kullanabilecekleri ütilitarist bir anlayış olduğu iddiasıyla eleştirilmişti. “Nispeten saf olan ve müspet bir ırkı temsil eden cemiyetler, bunu yapamazlar”dı; böyle bir şey tabiat kanunlarına aykırıydı. Yazar, “Saf ırklı cemiyetlerde en kuvvetli milliyetçilik, ırkçılıktır” diyordu, “Öyleyse dil dâvâları da, ırk dili dâvâsına dayanmalı”ydı; “ırk diline dönmekle, her yabancı kelimeye -ister temsil edilmiş bir kelime olsun, ister olmasın- kesin bir düşünmanlık beslemek ve onları dilinden atmak” gerekirdi.

Bozkurt'un Mayıs-Haziran 1940 tarihli 3. sayısının önemli yazılarından biri de Prof. Besim Atalay imzasını taşıyordu. “Nasıl bir dil istiyoruz?” başlığını taşıyan bu yazıda Türkçülerin dil konusundaki görüşleri açıklanmıştı. Atalay'a göre, dilimizdeki bütün yabancı kelimeleri atarak öz Türkçelerini bulup kullanmak gerekirdi; çünkü bir milletin iç kudreti ana diline verdiği önemle ölçülürdü. Bu görüşünü açıklarken Vossler'in *Dilde Ruh ve Kültür* adlı eserinden “Millî birliğin bozguna uğradığı zamanlar olabilir ve bu birliğin dayandığı şeyler birer birer yıkılabilir. Böyle anlarda çok kere en son sığınak millî dildir,” sözünü nakleden Atalay, Türk halkı tarafından anlaşılan yabancı kelimelerin ancak belli bir süre için kalabileceğini belirttiikten sonra, “Jermanistik ilmin kurucusu olan Jacob Grimm'in 1858 senesinde bastırmaya başlamış olduğu büyük Alman sözlüğünün başlangıcında”ki bir cümlesine atıfta bulunuyordu: “Bütün sağlam diller yabancı kelimelere karşı pek yerinde olarak bir iğrenme gösterdiği gibi içlerine girebilmiş olanları da koğmaya uğraşırlar.”

Besim Atalay'ın bir dildeki yabancı kelimelerin durumunu açıklama tarzı da dikkat çekiciydi: “Öz dilde, kalıbı, biçimi, söylenişi başka olan bir

kelimeye yer vermek, öz yurtta bir yabancıya her türlü haklar vererek yaşatmak demektir.”

Bu cümleden açıkça anlaşılıyor ki, ırkçılıktan başka bir şey olmayan, üstelik Atatürk’ün de dili bir çıkmaza götürmekte olduğunu görerek vazgeçtiği arındırılmış Türkçe, bir süre sonra hümanist aydınların, 1960’lardan sonra da sosyalistlerin canla başla savundukları bir dâvâ hâline geldi. Suat Yakup Baydur ve Nurullah Ataç gibi, okullarda Yunanca ve Latince öğretilmesi gerektiğine inanan hümanist kültür taraftarı aydınlar, aynı zamanda arı Türkçenin önde gelen savunucularıydı. Millî Şef devrinde, klasikler Türkçeye aktarılırken önemli bir problemle karşılaşmıştı: Türkçedeki özellikle Arapça ve Farsça menşeli kelimeler, klasik kültürün önünde engel teşkil ediyordu. Suat Sinanoğlu’na göre, mesela, “Yunanlıların ideal ve ahlâksal *arete*’sini, ya da Romalıların devlet ve vatandaşlık anlayışının temelinde bulunan *virtus*’unu Türklerin dinsel *fazilet*’i ile çevirmekle yetinilirse (...) metnin ruhu ve anlamı kavranılmaz olur”du.

Önceleri dilde tasfiyeye şiddetle karşı olan Nurullah Ataç, her nedense birden öztürkçeci kesilmiş, “yeni bir yaşama biçimine, yeni bir kültür sezgisine ulaşmak” için dilimizin değişmesi gerektiğini anlayıvermişti:

“Yunanca ve Latinceye, söydeşi köklere gitmezsek, bilelim ki Batı uygarlığına girmiş olmayız. Batı uygarlığından öğrendiğimiz düşünleri gerçekten içimize sindiremeyiz, ondan aldığımız değerleri benimseyemeyiz. Bugün biz budunbuyrumcu olduğumuzu, uluscu olduğumuzu söylüyoruz ya, değiliz, Allı, Yunan-Lâtin ekininden geçmemiş, Yunan, Lâtin yazarlarının yapıtlarındaki düşünlerle yoğurulmamış bir toplumda gerçekten budunbuyrumculuk da, gerçekten ulusçuluk da olamaz.”

İmdi, bu nasıl bir anlayıştır ki hem ırkçılar hem hümanistler hem de solcular (hatta, 1970’lerden sonra İslâmcı aydınlar) tarafından aynı heyecanla benimsenebiliyor?

Türkçenin bir hükümet işi ve bir politika mevzuu yapılarak -onca meselemiz varken- bir de içinden çıkılmaz bir dil meselesi yaratılmasına bir mana veremeyen Ali Fuad Başgil, hiç eskimemiş ve eskimeyecek bir Mecelle kaidesi olan “Raiyye üzerinde tasarruf maslahata menuttur” kaidisini hatırlatır ve bu kaidenin dün olduğu gibi bugün de bütün ileri ve medeni ülkelerin hukukunda hükümet icraatının yegâne ölçüsü, yegâne meşruiyet kaynağı olduğunu söyler. Babiâliceyi kovacağız, Osmanlıca’yı Türkçeleştireceğiz, halk dilini ilim ve adalet dili yapacağız gibi sözler, Başgil’e göre, yüzündeki cila dışında hiçbir değer ifade etmez. “Eğer karaya kara, beyaza beyaz demekle

bir suç işlemiş olmazsak, aşikâr ki *aritmetik* değil *hesap* kelimesi Türkçe, *yargıç* değil *hâkim* kelimesi halkçadır.”⁸

Ali Fuad Başgil, kendisine yöneltilen eleştiri ve suçlamalara karşı yazdığı ikinci yazıda, haklı olarak şu soruyu sormuştu: “Madem yaptığımız işin doğruluğuna o kadar inanıyorsunuz, o hâlde niçin teklif ettiğiniz kelimeleri kendi eserlerinizde kullanarak birbiri ardınca serbest dil piyasasına sürmediniz de, derhâl mektep ve kanun kitaplarına sokup resmi sözlüklerle dayattınız?”⁹ Hiçbir zaman cevabı verilemeyen bu soruyu sorduktan sonra, parlamentoların sınırsız denecek kadar geniş yetkilere sahip olduğunu, ancak milletin dilini değiştiremeyeceğini, memlekette konuşulmayan, ancak resmi sözlük vasıtasıyla anlaşılabilen bir dille kanun yazamayacağını, kanunları anlamak için halkı ve aydınları cebinde sözlük taşımaya mecbur edemeyeceğini, hocaları verecekleri dersin ve hâkimleri yazacakları hüküm ilâmının kelimelerini sözlükten ezberlemeye zorlayamayacağını, Meclis’e camiadan aldığı vekâletin böyle bir yetki vermediğini, bu yetkinin ancak açık ve neticesi müsbet bir referandumla alınabileceğini söyler.¹⁰

Sadece büyük bir hukukçu değil, aynı zamanda kudretli bir mütefekkir olan Ali Fuad Başgil’in bu görüşleri gönümüzde de geçerlidir. Anayasa ve kanunlar, yaşayan, herkesin anlayabileceği bir Türkçeyle kaleme alınmalıdır. Herkesin zihnindeki karşılığı aynı olan kelime ve kavramların kullanıldığı, haşviyattan bütünüyle arınmış, sağlam, mesleği hukuk olanları bu alanın dilinden ve literatüründen koparmayan ve otoritenin dayatması intibai uyandırmayan bir dil...

8 Ali Fuad Başgil, *age*, s. 12.

9 “Şüphesiz, her serbest piyasa gibi, dil piyasasının da tasfiye kanunu ve kalbur makinesi amansızdır. Bu piyasa er meydanıdır. Buranın rekabet sahnesinde tutunmanın ve kalburüstünde kalabilmenin şartı beğendirme, sevdirip imrendirme kudretidir. Bu piyasaya jandarmasız girebilmek için eldeki metanın temizliğine güvenmek, pazanın zevkini ve isteğini bilmek, maliyet fiyatını iyi ölçmüş ve hesaplamış olmak lazımdır.” Bk. Ali Fuad Başgil, *age*, s. 19.

10 Ali Fuad Başgil, *age*, s. 18-19.